

УДК 330.341.2: 330. 52

КНЯЖЕНКО І. І.

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ В ОЦІНЦІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРОПОДОВОЛЬЧІЙ СИСТЕМІ

Мета. Дослідження процесів державного регулювання економіки агропродовольчої системи України.

Методика. Використано загальновідомі методи економічного аналізу і дослідження економічних процесів: системний підхід, факторний і порівняльний аналіз, економіко-статистичне, розрахунково-нормативне модулювання.

Результати. В роботі проаналізовано залежність валового виробництва агропродовольчої продукції від рівня державної підтримки. Проведений аналіз дозволив розробити модель ранжирування регіонів України за комплексним рейтингом та визначити економічну ефективність щодо зміни схеми сплати державною вартості продукції рослинництва при форвардних закупівлях.

Наукова новизна. Досліджено процеси державного регулювання агропродовольчої системи. Розроблено схему розрахунків між державою і товаровиробником, що дозволяє визначити найбільш ефективним варіант виплати вартості врожаю за триразовою схемою.

Практична значимість. Реалізація ідеї через оцінку економічної доцільності переходу до триразової схеми оплати державною при форвардних закупівлях продукції рослинництва дозволить отримати значний економічний ефект.

Ключові слова: агропродовольча система, державне регулювання, регіональні аспекти державної підтримки, економічна ефективність, інтервенційні ціни.

Вступ. Державна підтримка економічної діяльності країни визначається загальною спрямованістю державного регулювання на становлення «ефективної держави», основоположними засадами якої є: інституційна забезпеченість ринкової економіки; спрямованість діяльності на економічне зростання та справедливий розподіл результатів ринкових здобутків; соціальна захищеність від факторів ринкового ризику; встановлення партнерства з діловим світом та громадськими організаціями; протидія волонтаризму та корупції [1]. Основним критерієм ефективності державного регулювання є економічне зростання країни, яке забезпечує підвищення її національного доходу та дає можливість для формування раціональної структури виробництва, захисту товаровиробників від сил природи, встановлення розумних державних вимог до податкового навантаження, соціального захисту населення, безпеки праці, охорони довкілля, уникнення трудових конфліктів тощо. До інструментів державного економічного регулювання відносяться: бюджетні (урядові програми, державні закупівлі, пряме державне фінансування, визначення статей витрат бюджету, управління дефіцитом бюджету тощо), податкові (формування системи оподаткування, визначення об'єктів оподаткування та рівня оподаткування, застосування податкових пільг), грошово-кредитні (забезпечення грошової емісії, контроль за грошовим обігом та інфляцією, встановлення розміру облікової ставки тощо) амортизаційні (встановлення норм амортизації, перерозподіл амортизаційних відрахувань, механізми прискореної амортизації тощо) заходи, дослідження яких не враховували фактор регіональної економічної діяльності товаровиробників в загальнодержавній складовій.

Дослідженнями ефективності державного регулювання економіки аграрної сфери встановлено складність проблеми та неоднозначність підходів до її оцінки. Так, в роботах Маслак П.В., Пасенко Г.П., Старостенко Г.Г. визначається необхідність комплексного критеріального соціально - економічного підходу до оцінки стратегічної ефективності державного регулювання з позицій суб'єктно-об'єктних відносин з урахуванням наявності власності, можливостей самореалізації людини та ринкових відносин, які забезпечують ефективну економічну підприємницьку діяльність в умовах впливу життєдіяльних регуляторних дій держави [2, 3, 4,].

Постановка завдання. Оцінка економічної ефективності державного регулювання по валовим показникам виробництва продовольчої продукції в цілому по країні та по окремим видам

продукції (зернові та зернобобові, молоко, м'ясо, овочі, фрукти) дозволяє в тактичному плані (щорічно) здійснювати коригування рівнів та напрямів державної підтримки в залежності від досягнутого рівня та вимог споживачів на внутрішньому та зовнішньому ринках[5, 6, 7, 8].

Об'єктом дослідження виступає економічна ефективність державної підтримки агропродовольчої системи.

Державне регулювання в аграрній сфері базується на Законах України « Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» та інших нормативно-правових актах, якими визначається комплекс економічних інструментів, забезпечуючих його реалізацію та втілюють: цінове регулювання, фінансово-кредитну підтримку, субсидії та дотації, податкове стимулювання, спеціалізовану підтримку за окремими напрямками і програмами тощо.

Результати дослідження. Державне регулювання економіки агропродовольчої системи в частині підтримки виробництва продовольчої продукції здійснюється розподілом видатків на Міністерство аграрної політики та продовольства із Загального та Спеціального фондів Державного бюджету України за статтями: підтримка виробництва рослинництва та тваринництва, фінансова підтримка через здешевлення кредитів, кредити фермерським господарствам, підтримка обслуговуючих кооперативів, компенсація вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, відшкодування будівництва та реконструкції споруд, кредитне фінансування аграрного фонду щодо держаних форвардних закупівель тощо (табл. 1). При цьому загальні витрати по Міністерству аграрної політики та продовольства становлять майже 5% Державного бюджету, наповнення якого надто нерівномірно за кварталами року.

Детальний аналіз впливу державної підтримки на валове виробництво продукції рослинництва здійснювалося по регіонам України (24 області та АР Крим).

Таблиця 1. Розподіл видатків Державного бюджету України на фінансування Міністерства аграрної політики та продовольства

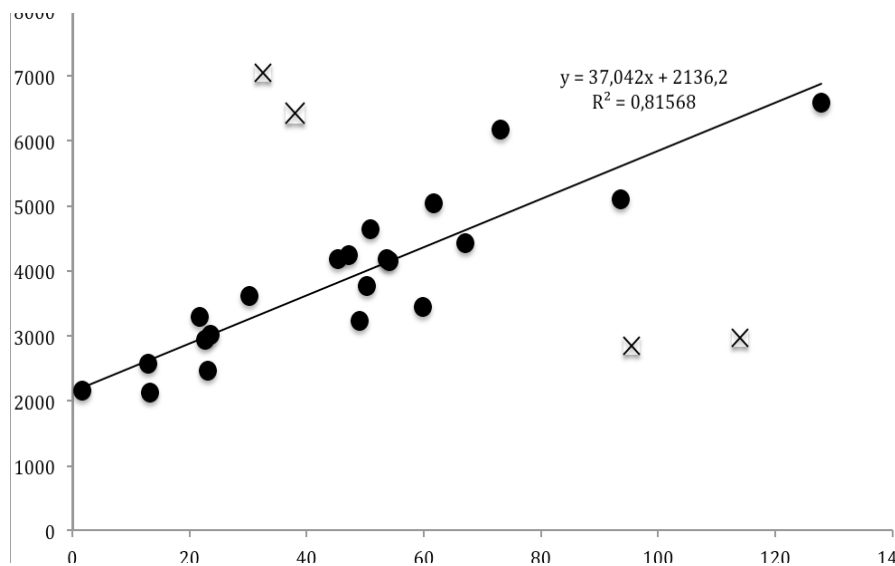
Бюджет України: надходження асигнувань та видатки по	Рік				
	2008	2009	2010	2011	2012
Державний бюджет України:					
- надходження, млрд. грн.,	231,93	245,94	255,00	303,88	373,96
- видатки, млрд. грн.	253,21	274,16	307,75	342,89	413,60
Видатки МінАПП (млрд. грн.):					
- на загальні потреби					
- на підтримку товаровиробників	12,162	6,3652	5,7545	10,469	8,4513
- на кредити Аграрному фонду					
Надходження по кварталам року, %:	7,9292	6,9582	4,9239	9,5025	10,262
1 квартал					
1I квартал	2,0000	2,1400	3,1588	3,7123	7,0000
1II квартал					
1III квартал					
1IV квартал					
	12,0	1,7	2,1	3,4	1,4
	31,1	12,9	3,4	11,8	9,2
	21,8	14,3	23,6	23,4	32,4
	36,1	71,5	70,9	61,4	57,1

Встановлено, що за виключенням чотирьох областей Рівненської та Сумської (високий рівень державної підтримки з невисоким виходом валової продукції), а також Черкаської та Дніпропетровської (незначна державна підтримка та значний обсяг виробленого валового продукту), має місце тісна взаємозалежність між указаними факторами з коефіцієнтом кореляції 0,93 (рис. 1):

$$= (37,042 + 2136,2), \text{ млн. грн.}, \quad (1)$$

де: – валова внутрішня продукція рослинництва, млн. грн.; – рівень державної підтримки регіону, млн. грн..

Отримані результати свідчать про стимулюючий вплив державної підтримки на ВВП продукції рослинництва з коефіцієнтом 1:37, що зумовлюється, по-нашому розумінню, проявом ефективності ведення виробничої діяльності великотоварними підприємствами, в яких в основному сконцентровано виробництво зернових внаслідок використання сучасних технологій, оновленого машино-тракторного парку, якісного посівного фонду та мінеральних добрив, сучасних методів управління, тощо («земельна рента II типу») [7].

•,×- області, прийняті до загального аналізу та виключені з нього, відповідно

Рис. 1. Залежність валового виробництва агропродовольчої продукції від рівня державної підтримки по областях України

Економічна діяльність агропродовольчої системи України у 2012 році забезпечила вклад у валовий внутрішній продукт держави у розмірі понад 100 млрд.грн. (табл.2). Лідерами виробництва валової сільськогосподарської продукції є : Вінницька, Донецька, Дніпропетровська, Київська, Полтавська та Черкаська області, обсяг виробництва в яких коливається від 4900 до 7100 млн. грн. При цьому за продуктами рослинництва (зернові та зернобобові) із вказаних вище областей лідерами є Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Полтавська (обсяг виробництва 2900 ÷ 4300 млн. грн.), а за продуктами тваринництва до найбільших виробників належать Вінницька, Донецька, Дніпропетровська, Київська та Черкаська області (обсяг виробництва від 1900 до 4300 млн. грн.).

За статистичними даними Міністерства аграрної політики та продовольства України (табл. 2) було здійснено диференційований аналіз економічної діяльності у агропродовольчій системі по 24 областям та АР Крим (надалі, для спрощення, використовується термін « 25 областей») за 6-тю показниками: загальна валова продукція агропродовольчої системи (далі ВПАС); обсяг ВПАС на одну особу мешканця області; обсяг продукції рослинництва; обсяг продукції тваринництва; обсяг ВПАС підприємств агропродовольчої системи з приватною формою власності у тому числі колективних, фермерських, кооперативних господарств; ВПАС домогосподарств сільського населення.

По кожному з показників в залежності від його значення проведено розподіл областей за схемою – області з найбільшим показником присвоювалося перше місце, другим місцем визначалася область з меншим показником і так далі до останнього 25 місця.

З метою наочності представлення отриманих результатів введено відносний показник рейтингу області, який розраховувався за залежністю $r_i = 1/ M$, де: M – місце області за визначеним показником; i – індекс показника (i=1,2,3,4,5,6 відповідно). При такому підході рейтинг області може змінюватися від 1 - перше місце до 0,04 - останнє 25 місце. В подальшому, для сумарної оцінки

діяльності кожної області в агропродовольчій системі України визначався її комплексний рейтинг шляхом сумування по r_i за усіма 6-тю показниками, тобто: $R = \sum_1^6 r_i$, відн. од.

На основі наведеного підходу та даних табл.2 було встановлено комплексний рейтинг кожної з областей, який відображено на рис.2.

Таблиця 2. Результати діяльності агропродовольчої системи по областях України та її державна підтримка у 2012 році

Область	ВПАС*	ВПАС на особу	ВПАС рослинництва	ВПАС тваринництва	ВПАС підприємств	ВПАС господарств населення	Державна підтримка, тис.грн.
1	2	3	4	5	6	7	8
Україна	100536,2	2192	58677,6	41858,6	45149,2	55387	47 124,3
АР Крим	4239,1	1808	2064,8	2174,3	1962,5	2276,6	73 016,2
Вінницька	6162,5	3744	4224,2	1938,3	2775,9	3386,6	23 527,5
Волинська	3013,6	2906	1481	1532,6	805,2	2208,4	68 882,5
Дніпропетровська	6426,1	1921	3491,3	2934,8	3785,4	2640,7	106 515,4
Донецька	5035,1	1132	2633,3	2401,8	2498,7	2536,4	21 749,6
Житомирська	3293,4	2568	1859,6	1433,8	891,5	2401,9	1 6113
Закарпатська	2153	1728	1012,2	1140,8	83,5	2069,5	30 283,1
Запорізька	3601,2	1994	2319,8	1281,4	1897,7	1703,5	13 002,7
Івано-Франківська	2572,2	1864	1012,2	1560	583,9	1988,3	127 799,7
Київська	6587,9	1460	3405,4	3182,5	4081,8	2506,1	50 302,7
Кіровоградська	3767,2	3716	2688,5	1078,7	1877,5	1889,7	23 062,8
Луганська	2458,5	1068	1365,9	1092,6	1167	1291,5	82 963,7
Львівська	4181,4	1642	2102,4	2079	1097,7	3083,7	59 844,5
Миколаївська	3439	2899	2414,2	1024,8	1698,1	1740,9	50 936,7
Одеська	4641,3	1942	3329,4	1311,9	2007,6	2633,7	93 653,9
Полтавська	5095,3	3411	3548,6	1546,7	2703,1	2392,2	113 942,7
Рівненська	2958,2	2568	1738,5	1219,7	652,8	2305,4	95 515,2
Сумська	2843,2	2437	1809,1	1034,1	1131,4	1711,8	22 683,0
Тернопільська	2941,6	2707	1867,1	1074,5	1045,1	1896,5	67 074,2
Харківська	4413,2	1598	2495,2	1918	2003,9	2409,3	54 087,0
Херсонська	4148,6	3803	3107,8	1040,8	1722	2426,6	64 873,4
Хмельницька	4172	3136	2728,9	1443,1	1636,7	2535,3	84 825,4

1	2	3	4	5	6	7	8
Черкаська	7044,8	5460	2805,1	4239,7	5218,4	1826,4	13 246,9
Чернівецька	2129,1	2354	1156,6	972,5	449,8	1679,3	49 067,2
Чернігівська	3218,7	2916	2016,5	1202,2	1372	1846,7	47 124,3

* - валова продукція агропродовольчої системи, млн.грн.

За отриманими результатами маємо можливість визначити, що найбільший рейтинг мають п'ять областей: Черкаська, Вінницька, Київська, Дніпропетровська та Полтавська, на які припадає понад 20% валової продукції агропродовольчої системи України.

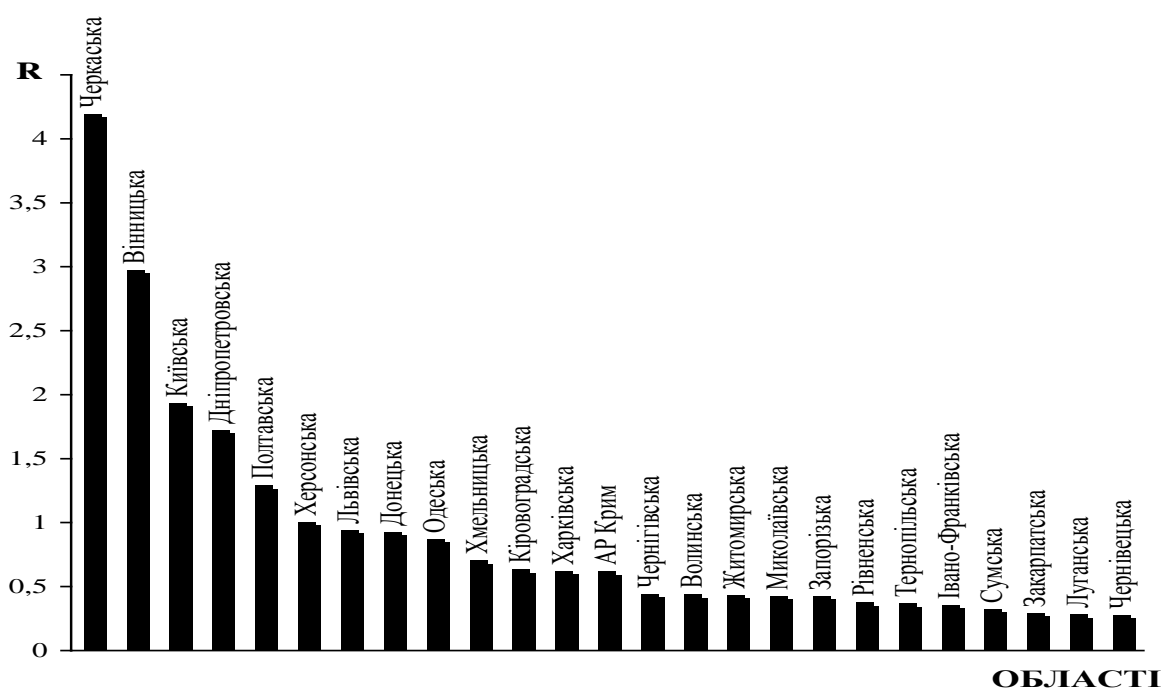

Рис.2. Розподіл областей України за комплексним рейтингом R

У вказаних областях при значному обсязі ВПАС його структура суттєво різниться. Так, якщо Черкаська область в основному характеризується виробництвом продукції тваринництва (співвідношення обсягу продукції тваринництва до обсягу продукції рослинництва становить 1,51), то у Вінницької, Дніпропетровської та Полтавської основною спрямованістю сільськогосподарської діяльності є виробництво продукції рослинництва (співвідношення обсягу продукції тваринництва до обсягу продукції рослинництва в середньому дорівнює 0,57). У Київській області практично має місце паритет обсягів з виробництва обох видів сільськогосподарської продукції (вказане співвідношення – 0,93).

У загальному плані агропродовольча система України на теперішній час визначається як країна-виробник продукції рослинництва зі значним експортним потенціалом, що у 2012 році дозволило експортувати 10,12 млн.т. зернових на загальну суму 2466 млн. дол. (таблиця 3) і вийти на 13 місце в світі.

Таблиця 3. Динаміка виробництва та експорту зернових культур в Україні

Роки	ВВП млн.грн	Вартість зернових грн/ т	Обсяг виробництва		Обсяг експорту	
			Млн.грн	Млн. т	Експорт млн дол. США	Млн т
2003	20419	381,3	15,14	39,71	483,7	6,87
2004	22581	312,5	12,13	38,8	997,7	8,53
2005	26734	535,1	10,83	20,23	402,3	9,56
2006	34511	453,1	18,94	41,81	844,3	9,65
2007	44145	417,8	15,88	38,02	1383	8,91
2008	54415	515,2	17,65	34,26	1353,6	8,31
2009	72073	833,5	24,42	29,3	763,6	10,05
2010	94805	778,6	41,49	53,29	3703,8	18,09
2011	91334	799	36,78	46,03	176,5	7,34
2012	100536	1120,9	44,02	39,27	2466,5	10,12

У 2011 році в Україні завдяки державній підтримці та сприятливим погодним умовам був зібраний рекордний урожай зернових та зернобобових - 56,7 мільйонів тон, що майже на 45% перевищив урожай 2010 року. Це дало можливість отримати 3617 млн. дол. за рахунок експорту. Погодні умови 2012 року знизили урожай сільськогосподарських культур до 50,7 млн.т.

Розроблена методика ранжирування областей України дозволила також провести ретроспективний аналіз ефективності їх діяльності за період з 1990 -2010 роки (таблиця 4).

За цей період вищезазначені області: Черкаська, Вінницька, Київська, Дніпропетровська та Полтавська майже постійно знаходяться у п'ятірці лідерів за комплексним рейтингом R, а починаючи з 2008 року вони стабільно очолюють рейтинг областей за результатами їх агропродовольчої діяльності.

Вказаний підхід дозволяє також дослідити динаміку діяльності окремих областей у часі. Так, Харківська область у 2005 році посідала третє місце за рейтингом - 2,1. За шість років ефективність її діяльності постійно знижувалася: 2007р. - 1,73; 2008р. - 1,1; 2009р. - 0,93; 2010р. - 0,62 і вона посіла 12 місце, що свідчить про недостатність використання потенціалу області. Черкаська область у 1990 році займала 12 місце серед областей УРСР з рейтингом 0,62. З 1995 року за результатами її діяльності рейтинг почав постійно зростати: 1995р. - 0,82; 2000р. - 1,67; 2005р. - 1,89; 2007р. - 2,34; 2008р. - 2,45; 2009р. - 4,22; 2010р. - 4,19 і вона посіла перше місце.

Таблиця 4. Ранжування областей за сумарним рейтингом (R) по рокам діяльності

1990		1995		2000		2005		2007		2008		2009		2010	
Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R	Області	R
Волинська	4,17	Волинська	5,00	Волинська	4,33	Київська	3,29	Київська	3,44	Київська	3,39	Чернівецька	4,22	Чернівецька	4,10
Київська	2,49	Київська	3,20	Львівська	2,38	Дніпропетровська	2,25	Чернівецька	2,34	Волинська	3,01	Волинська	2,93	Волинська	2,93
Харківська	1,99	Дніпропетровська	1,71	Київська	1,91	Харківська	2,10	Полтавська	2,28	Чернівецька	2,45	Київська	1,89	Київська	1,94
Полтавська	1,44	Полтавська	1,38	Чернівецька	1,67	Чернівецька	1,89	Харківська	1,73	Дніпропетровська	1,81	Полтавська	1,73	Дніпропетровська	1,73
Дніпропетровська	1,34	Чернівецька	1,16	Харківська	1,42	Волинська	1,55	Волинська	1,59	Полтавська	1,42	Дніпропетровська	1,54	Полтавська	1,29
Львівська	1,33	Харківська	1,07	Дніпропетровська	1,31	Львівська	1,53	Львівська	1,54	Харківська	1,10	Харківська	0,96	Харківська	1,00
Чернівецька	1,13	Хмельницька	0,95	Донецька	1,14	Полтавська	1,25	Дніпропетровська	1,37	Львівська	0,94	Львівська	0,95	Львівська	0,94
Донецька	0,85	Донецька	0,88	Хмельницька	0,97	Донецька	1,24	Донецька	0,92	Київська	0,92	Донецька	0,88	Донецька	0,93
Хмельницька	0,72	Чернівецька	0,82	Одеська	0,96	Київська	0,91	Хмельницька	0,89	Донецька	0,84	Хмельницька	0,82	Одеська	0,87
Житомирська	0,69	Львівська	0,69	Чернівецька	0,69	Одеська	0,74	Чернівецька	0,84	Одеська	0,63	АР Крим	0,68	Хмельницька	0,70
Київська	0,66	Житомирська	0,59	Полтавська	0,62	Чернівецька	0,59	АР Крим	0,53	АР Крим	0,62	Харківська	0,68	Київська	0,63
Чернівецька	0,66	Одеська	0,52	Харківська	0,53	Хмельницька	0,54	Волинська	0,51	Хмельницька	0,61	Одеська	0,56	Харківська	0,62
Одеська	0,65	Київська	0,52	Житомирська	0,50	Харківська	0,51	Харківська	0,49	Харківська	0,57	Київська	0,55	АР Крим	0,62
АР Крим	0,62	Сумська	0,47	Сумська	0,46	Житомирська	0,48	Житомирська	0,45	Чернівецька	0,54	Чернівецька	0,53	Чернівецька	0,44
Волинська	0,52	Тернопільська	0,44	Волинська	0,44	Закарпатська	0,46	Закарпатська	0,43	Волинська	0,45	Житомирська	0,44	Волинська	0,44
Закарпатська	0,49	Закарпатська	0,43	Тернопільська	0,44	Волинська	0,46	Сумська	0,43	Закарпатська	0,44	Закарпатська	0,43	Житомирська	0,44
Сумська	0,47	Рівненська	0,38	Закарпатська	0,42	АР Крим	0,43	Київська	0,41	Житомирська	0,43	Волинська	0,43	Миколаївська	0,43
Харківська	0,43	АР Крим	0,37	АР Крим	0,42	Сумська	0,40	Харківська	0,40	Миколаївська	0,41	Закарпатська	0,41	Закарпатська	0,43
Тернопільська	0,42	Харківська	0,36	Київська	0,42	Миколаївська	0,37	Рівненська	0,40	Рівненська	0,37	Тернопільська	0,37	Рівненська	0,38
Миколаївська	0,35	Волинська	0,36	Рівненська	0,37	Тернопільська	0,36	І-Фурійська	0,37	Сумська	0,37	Рівненська	0,36	Тернопільська	0,37
Рівненська	0,35	Миколаївська	0,33	І-Фурійська	0,36	Рівненська	0,34	Одеська	0,37	Тернопільська	0,6	Сумська	0,36	І-Фурійська	0,36
Луганська	0,30	І-Фурійська	0,33	Миколаївська	0,31	І-Фурійська	0,33	Луганська	0,30	І-Фурійська	0,32	І-Фурійська	0,33	Сумська	0,32
І-Фурійська	0,28	Луганська	0,29	Чернівецька	0,29	Луганська	0,32	Закарпатська	0,30	Закарпатська	0,31	Закарпатська	0,29	Закарпатська	0,30
Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,28	Закарпатська	0,28	Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,30	Закарпатська	0,29	Луганська	0,29	Луганська	0,28
Закарпатська	0,26	Закарпатська	0,27	Луганська	0,27	Закарпатська	0,28	Миколаївська	0,27	Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,28	Чернівецька	0,28

Відповідно до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України» форвардні закупівлі продукції здійснюються Аграрним фондом України для забезпечення цінової стабільності в державі та проводяться на конкурсній контрактній основі після завершення посівної компанії (приблизно перший квартал поточного року) у обсягах по зерновим та зернобобовим не менше 5 тис. т. (з 2013 року – 2,5 тис. т.) на один контракт. Розрахунок з товаровиробниками продукції проводиться за інтервенційними цінами, які щорічно встановлюються Кабінетом Міністрів України у два етапи: перший етап у розмірі 50 % вартості майбутнього врожаю – після підписання контракту (кінець першого кварталу - третій місяць з початку року); другий - 50 % у середині третього кварталу (одинадцятий місяць) після складування врожаю у зерносховищах. При цьому не враховується, що на момент виплати першої частини вартості посівна компанія практично завершена за рахунок власних коштів товаровиробників, які являють собою в основному крупні корпорації [7]; не виключаються у весняно-літній період прояви форс-мажорних обставин у вигляді природно-кліматичних катаклізмів повністю або частково знищуючих врожай [9]; має місце дефіцит державного бюджету у першому кварталі внаслідок його низького наповнювання (Див. табл. 5).

Таблиця 5. Дисконтовані потоки витрат при державних форвардних закупівлях зернових

Сільськогосподарська культура	Інтервенційна ціна, грн. /т	Дисконтована інтервенційна ціна, грн. / т.		
		PV ₁	PV ₂	PV ₃
Пшениця м'яка групи "А"				
2 клас	1641	1641	1641	1641
3 клас	1541	1541	1541	1541
Пшениця м'яка групи «Б»				
4 клас	1612	1476	1457	1495
Жито				
1 клас	1725	1580	1559	1599
2 клас	1643	1504	1485	1523
3 клас	1565	1433	1414	1451
В середньому:				
грн./т	1670	1529	1509	1548
%	100	91,6	90,4	92,7

У табл. 5 наведено середні базові інтервенційні ціни на зернові культури, встановлені Кабінетом Міністрів України на форвардних закупівлях 2012 р. (1670грн./ т.) та розраховані їх дисконтовані значення при різних схемах сплати.

Наведене визначає доцільність перерозподілу виплати вартості врожаю у 2, 3 та 4 кварталах. Ефективність виплат частками визначалася по зміні вартості грошей у часі за умов перерозподілу загальної суми у пропорціях: 25% : 25% : 50%; 50% : 25% : 25% відповідно до існуючого перерозподілу 50% : 50%.

У загальному плані теперішня вартість одиниці змінюється у часі за залежністю дисконтованого грошового потоку [10]:

$$PV = F_i \cdot 1 / (1 + r)^{-j}, \quad (1)$$

де: PV – дисконтова вартість грошей у часі; F_i – оцінювана маса грошей; r = r₁ + r₂, (r₁ – щомісячна ставка Національного банку України визначена за умов її рівномірного розподілу за місяцями бюджетного року та r₂ – щомісячний прогностичний рівень інфляції, що визначається згідно з Законом України про державний бюджет; j – визначений період часу за місяцями року).

Для визначених умов перерозподілу будемо мати:

$$PV_1 = 0,5F_i(1 + r)^{-3} + 0,5F_i(1 + r)^{-11}, \text{ грн./т.} \quad (2)$$

$$PV_2 = 0,25F_i(1+r)^{-3} + 0,25F_i(1+r)^{-7} + 0,5F_i(1+r)^{-11}, \text{грн./т.} \quad (3)$$

$$PV_3 = 0,5F_i(1+r)^{-3} + 0,25F_i(1+r)^{-7} + 0,25F_i(1+r)^{-11}, \text{грн./т.} \quad (4)$$

Дисконтовані вартості інтервенційних цін розраховані за залежностями 3, 4 відрізняються в середньому від нормативної вартості (залежність 2) на 1,2% та 0,9 % відповідно, що дозволяє визначити найбільш ефективним варіант виплати вартості врожаю за триразовою схемою з співвідношенням

25% - 25% - 50% і який відрізняється від базового на 20 гривень на кожній тоні.

При цьому загальний обсяг закупівель об'єктів державного цінового регулювання (пшениця тверда та м'яка, зерно суміші пшениці та жита) становив 1,140 млн. т., що дозволяє визначити економічну ефективність запропонованої схеми розрахунків у обсязі 22,8 млн. грн.

Висновки:

1. Встановлена функціональна лінійна залежність валового виробництва зернових регіонами України від рівня державної підтримки зі співвідношенням 37 : 1, що свідчить про стимулюючий характер самої підтримки для великотоварних виробників.
2. Розроблена модель ранжирування регіонів країни за комплексним рейтингом, шістьма економічними показниками, за якими по ретроспективним даним визначається спрямованість їх ефективної діяльності в рослинництві або тваринництві за видами вироблюваної продукції.
3. Визначено за результатами аналізу змін вартості грошей у часі економічну доцільність переходу від дворазової сплати державою вартості продукції рослинництва при форвардних закупівлях у співвідношенні 50% : 50% до триразової – 25% : 25% : 50% з економічною ефективністю більше 20 мільйонів гривень на рік.

Список використаної літератури

1. Старостенко Г.Г. Національна економіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г. Г. Старостенко, О. В. Онишко, Т. В. Поснова; Національний ун-т податкової служби України. – К.; Ліра – К, 2011.- 429 с.
2. Пасенко.Г.П. Наукові засади дослідження і оцінки ефективності державного регулювання аграрних відносин / Г.П. Пасенко // Теорія та практика державного управління. – Харків: ХРІУ НАДУ. - 2011.- Вип. 3(34). - С.368 – 379.
3. Маслак П. В. Критерії ефективності державного регулювання агропродовольчого сектора економіки / С.П.Маслак // Вісник Житомирського національного аграрного університету.- 2011.-№2 (29) т.2.-С.75 – 83.
4. Ткачук І.В. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських підприємств / І. В. Ткачук // Облік і фінанси АПК. – 2011. - №2. – 102-105.
5. Діброва А. Д. Ефективність державної підтримки виробництва продукції тваринництва в Україні /А. Д. Діброва// Економіка АПК.-2010.-№9 С. 54-60.
6. Зинченко А. П. Аграрная политика: учебное пособие / Зинченко А.П., Назаренко В. И., Шайкин В. В. и др.; под ред. А. П. Зинченко.- М., Колос, 2004.-304 с.
7. Українська модель аграрного ринку та її соціоекономічна переорієнтація: наукова доповідь. / [О. М. Бородіна, В. М. Геєць, А. О. Гурова та ін.]; за ред.. В. М. Гейця, О. М. Прокопи, І. В. Прокопи; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. – К., 2012. – 56 с.
8. Русан В. М. Організаційно - економічні інструменти державної аграрної політики в Україні: аналітична доповідь. / [В .М. Русан, О. В. Собкевич, А. Д. Юрченко]; Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2012. – 31с.
9. Маєвський В. С. Державна підтримка економіки агропродовольчої системи:страхування ризиків / В.С.Маєвський, І.І.Княженко // Прометей. –Донецьк: Юго – Восток, 2012.–Вип. 3 (39).–с. 186 –192.
10. Антипов І. В. Проектний аналіз: навчальний посібник / І. В. Антипов. – Донецьк: ДонДУУ, 2008. – 293 с.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ В ОЦЕНКЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ

КНЯЖЕНКО И. И.

Бердянський університет менеджмента и бизнеса

Цель. Исследование процессов государственного регулирования экономики агропродовольственной системы Украины.

Методика. Использовано общеизвестные методы экономического анализа и исследования экономических процессов: системный подход, факторный и сравнительный анализ, экономико-статистическое, расчетно-нормативное моделирование.

Результаты. В работе проанализирована зависимость валового производства агропродовольственной продукции от уровня государственной поддержки. Проведенный анализ позволил разработать модель ранжирования регионов Украины по комплексному рейтингу и определить экономическую эффективность вследствие изменения схемы оплаты государством стоимости продукции растениеводства при форвардных закупках.

Научная новизна. Исследованы процессы государственного регулирования агропродовольственной системы. Разработана схема расчетов между государством и товаропроизводителем, позволяющая определить наиболее эффективный вариант оплаты стоимости урожая по трехразовой схеме.

Практическая значимость. Реализация идеи посредством оценки экономической целесообразности перехода к трехразовой схеме оплаты при форвардных закупках позволит получить значительный экономический эффект.

Ключевые слова: *агропродовольственная система, государственное регулирование, региональные аспекты государственной поддержки, экономическая эффективность, интервенционные цены.*

REGIONAL ASPECTS IN THE EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE STATE REGULATION IN THE AGRO-FOOD SYSTEM

KNYAZHENKO I.

Berdyansk University Of Management and Business

Purpose: Investigation of state regulation of the economy Ukraine agro-food system .

Methology. Used common known methods of economic analysis and the study of economic processes: a systems approach , factor and comparative analysis, Economics and Statistics , settlement and regulatory modulation .

Findings. This paper analyzes the dependence of gross producing agro-food production on the level of state support. The analysis allowed to develop a ranking model of complex mark for regions of Ukraine and determine the economic efficiency consequently to changes of the scheme the state paying the cost of crop production at forward purchases .

Scientific innovation. The processes of state regulation of agro-food system were researched . Worked out the scheme of settlement between the state and producers, which allows determine the most effective option for payment of yield on triple scheme.

Practical value. The idea implementation by evaluating the economic expedience of transition to triple payment schemes in the state of forward purchases of crop production will provide significant economic benefits.

Keywords: *agro-food system, government regulation, regional aspects of government support, economic efficiency, intervention prices.*